

e-mail: v.pysmennyi@tneu.edu.ua

Письменний В.В., *к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ*

Ковилова О.Й., *головний державний інспектор відділу фінансування, бухгалтерського обліку та звітності Головного управління ДФС в Тернопільській обл.*

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ СПРАВЛЯННЯ ЄДИНОГО ПОДАТКУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛ.

Pysmennyi V.V., *Ph.D., Associate Professor of Department of Finance named after S.I. Yuriy, TNEU*

Kovylova O.J., *Chief State Inspector of Department of Financing, Accounting and Reporting of the Main Directorate of SFS in Ternopil region*

FEATURES OF SINGLE TAX AND ITS INFLUENCE ON BUDGET REVENUES OF TERNOPIL REGION

Демократичні перетворення, які відбуваються в українському суспільстві, й суміжні їм процеси формування бізнес-середовища визначають необхідність вдосконалення системи місцевого оподаткування. Із внесенням змін до Податкового кодексу України було переформатовано її ідеологію: скасовано неефективні місцеві податки і збори й одночасно впроваджено нові, необхідні для функціонування територій [1, с. 120]. Одним з таких податків був єдиний податок. Причому запропонований порядок його обчислення та механізм сплати, крім збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів, покликаний сприяти розвитку малого і середнього бізнесу.

Єдиний податок – основний підприємницький податок, який сплачують суб'єкти господарської діяльності, що перебувають на спрощеній системі оподаткування. Вона була запроваджена ще наприкінці 90-их рр. Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 28.06.1999 №727/98, як спеціальний податковий режим для зниження податкового навантаження і стимулювання підприємницької ініціативи. З того часу єдиний податок поєднував у собі не тільки роль бюджетоутворюючого джерела, а й важливого економічного регулятора на місцевому рівні.

Тут доречно звернути вагу на аналітику, яку подають органи державної фіскальної служби. За 2016 р. доходи бюджетів Тернопільської обл. становили 2 млрд. 176,3 млн. грн. податкових надходжень, що на 315,5 млн. грн. більше від планових показників і на 693,4 млн. грн., ніж у 2015 р. Велику частку склав податок на доходи фізичних осіб, від сплати якого бюджети регіону отримали 1 млрд. 276,7 млн. грн., а додатково було забезпечено 179,5 млн. грн. доходів [2]. Єдиний податок в загальному обсязі податкових надходжень становив 14% й ним було фактично профінансовано місцеві бюджети на суму 303,8 млн. грн., що на 52,7 млн. грн. більше від очікуваного в 2016 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість платників єдиного податку та його надходження до бюджетів Тернопільської обл. і України*

Показники	01.01.2015		01.01.2016		01.01.2017	
	по Тернопільській обл.	по Україні	по Тернопільській обл.	по Україні	по Тернопільській обл.	по Україні
Кількість фізичних осіб – платників єдиного податку (тис. осіб):						
– 1 група	3,7	184,2	3,1	145,1	3,5	164,2
– 2 група	13,2	570,4	12,2	515,4	14,2	617,0
– 3 група	4,5	152,5	4,2	285,4	5,4	372,6
Кількість юридичних осіб – платників єдиного податку (тис. осіб):						
– 3 група	2,9	152,2	2,9	153,6	2,9	155,5
– 4 група	0,7	32,7	0,6	34,2	0,6	30,9
Надходження єдиного податку (млн. грн.)	117,5	7413,2	203,2	10974,9	303,8	17167,1

* Примітка. Побудовано на основі даних Державної фіскальної служби України.

Аналізуючи сучасний стан надходжень до місцевих бюджетів єдиного податку, можна зробити висновок, що для місцевої влади він є дієвим засобом формування фінансової бази. Натомість його переваги для суб'єктів господарської діяльності – легкість нарахування, спрощене ведення обліку, відносна простота заповнення та подання податкової звітності, звільнення від сплати низки інших податків, можливість бути платником ПДВ

за власним бажанням. Попри це, за правильного механізму справляння єдиний податок може стати інструментом економічного зростання, як це є у багатьох провідних країнах світу.

Раніше єдиний податок для фізичних осіб – підприємців був фіксованим платежем у розмірі від 20 грн. до 200 грн., а його ставки встановлювалися місцевими радами й залежали від видів діяльності. Юридичні особи сплачували цей податок за ставками 6% та 10% від прибутку за звітний період залежно від того, чи були вони платниками ПДВ. Після надходження на рахунок він розподілявся в пропорціях: 43% – залишалося у місцевих бюджетах; 42% – надходило до Пенсійного фонду України; 15% – фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Тобто один податок заміняв одразу декілька платежів, що лінгвістично пояснювало назву.

Починаючи з 2009 р., 42% навіть від максимальної ставки єдиного податку в певній мірі «відстали» від обов'язкових відрахувань до Пенсійного фонду України з мінімальної зарплати. Підприємцям було рекомендовано добровільно доплачувати різницю, а із середини 2010 р. обов'язковість доплати була відповідно законодавчо закріплена. Відтак єдиний податок перестав бути «єдиним». Із 1 січня 2011 р. його сплата була зменшена до частини, яка відраховувалась до місцевого бюджету (як зазначалося вище – 42%). У такому вигляді цей податок проіснував ще рік, доки не був реформований відповідно до останніх змін.

Тепер єдиний податок сплачується тільки до місцевих бюджетів, а решта відрахувань включені до єдиного соціального внеску. Він перестав бути фіксованим платежем, механізм його справляння визначається у відсотковому співвідношенні та залежить від групи платника (табл. 2). Для підприємців 1-ої групи єдиний податок розраховується як процент від прожиткового мінімуму, для 2-ої групи – від мінімальної заробітної плати, встановленої на січень календарного року. Конкретна ставка встановлюється місцевими радами й залежить від видів діяльності, яку здійснює підприємець (для 1-ої групи вона становить до 10%, тоді як для 2-ої групи – до 20%).

20 грудня 2016 р. Верховна Рада України ухвалила зміни до Податкового кодексу України, які стосуються ставки єдиного податку в 2017 р. [4]. Передбачено, що вони будуть застосовуватися: для платників 1-ої групи – у відсотках до розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб,

встановленого законом на 1 січня звітного року; для платників 2-ої групи – у відсотках до розміру мінімальної зарплати, встановленої законом на 1 січня звітного року; для платників III групи – у відсотках до доходу. Тобто для платників перших трьох груп вони не змінилися, для 1-ої – іншою стала база для оподаткування.

Таблиця 2

Механізм справляння єдиного податку для різних груп платників*

Елементи оподаткування	1 група	2 група	3 група	4 група
Суб'єкти	Фізичні особи	Фізичні особи	Фізичні та юридичні особи	С/г товаровиробники
Ставки єдиного податку	До 10% розміру прожиткового мінімуму	До 20% розміру мінімальної зарплати	5% з доходу	Диференційовані у відсотках бази оподаткування
Ставки єдиного податку для платників ПДВ	–	–	3% з доходу	Диференційовані у відсотках бази оподаткування
Обсяг доходу	< 300 тис. грн. в рік	< 1,5 млн. грн. в рік	< 5 млн. грн. в рік	75% і більше складає частка с/г товаровироб.
Наймані працівники	Немає	< 10	Не обмежено	Не обмежено
Податковий період	1 рік	1 рік	1 квартал	1 рік
Види діяльності	Роздрібний продаж та побутові послуги населенню	Послуги, виробництво й продаж товарів, ресторанне господарство	Будь-які види діяльності, дозволені на спрощеній системі	Діяльність у сфері с/г

* Примітка. Побудовано на основі [3].

Крім того, Законом України «Про державний бюджет на 2017 р.» від 21.12.2016 №1801-VIII змінилися низка державних соціальних стандартів і гарантій. Ним передбачено, що розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб становитиме 1600 грн., а розмір мінімальної зарплати – 3200 грн. Таким чином, максимальна ставка єдиного податку для платників 1-ої групи становитиме 160 грн. на місяць, для платників 2-ої групи – 640 грн. Натомість для платників єдиного податку 3-ої групи ставки не

зміняться: як у 2016 р., в 2017 р. для платників ПДВ вона буде дорівнювати 3%, для неплатників ПДВ – 5% від суми оподаткованого доходу.

Не минуло збільшення податкового навантаження й 4-ту групу платників єдиного податку. Відповідно до Податкового кодексу України для ріллі, сіножатей і пасовищ (крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях) розмір ставок податку з одного гектара встановлено на рівні 0,95; для ріллі, сіножатей та пасовищ, розташованих у гірських зонах й на поліських територіях, – 0,57; для багаторічних насаджень – 0,57; для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, – 0,19; для земель водного фонду ставка залишиться на рівні 2,43.

Здавалося, що зміна механізму справляння єдиного податку, разом зі зростанням соціальних стандартів і гарантій держави, повинні негативно відобразитися на стані податкових надходжень. Зважаючи на ініціативи уряду щодо посилення контролю у сфері господарської діяльності, неефективність дозвільної системи та системи ліцензування, це призвело до скорочення в Тернопільській обл. на 9 тис. суб'єктів господарської діяльності – платників єдиного податку. Парадоксально, але у січні-лютому 2017 р. надходження цього податку до місцевих бюджетів регіону сягнули 348,1 млн. грн., що на 96,1 млн. грн. більше за прогнозний показник.

Вважаємо, що зміни до Податкового кодексу України в частині механізму справляння єдиного податку, дозволяють тільки врегулювати процедурні питання. Відсутність реформ, перш за все економічних, які б сприяли покращенню бізнес-середовища, не дають можливість використати увесь потенціал цього податку. Це можна виправдати безпрецедентними наслідками нинішньої суспільно-політичної ситуації в Україні, яка зачепила практично усі сфери суспільного життя й не минула системи місцевого оподаткування [6, с. 70]. Утім розвиток малого і середнього бізнесу потребує якісно нових підходів.

Література:

1. Письменний В.В. Місцеві податки та збори в проекті Податкового кодексу України / В.В. Письменний // Галицький економічний вісник. – 2007. – №3. – С. 120–127.
2. До місцевих бюджетів Тернопільщини надійшло майже 2,2 млрд. грн. від сплати податків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tr.sfs.gov.ua/diialnist/zabezpechennya-nadhodjen/281713.html>.

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.

4. Ставки Єдиного податку та розмір ЄСВ для «єдинників» в 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.buh24.com.ua>.

5. Скільки та у які строки сплачувати єдиний податок у 2016, 2017 рр. // Бізнес-центр «Вектор» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurist-blog.com.ua/koli-i-skilki-splachuvati-yedinogo-podatku.html>.

6. Письменний В.В. Податковий аспект зміцнення власної дохідної бази місцевих бюджетів України / В.В. Письменний // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2010. – №2. – С. 61–70.

e-mail: olenka2404@list.ru

Попович О.В., *головний державний інспектор відділу фінансування, бухгалтерського обліку та звітності Головного управління ДФС у Тернопільській обл.*

ЕКОЛОГІЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Popovich O.V., *State Government Inspector of Department of Finance, Accounting and Reporting of the Main Department of DFS in Ternopil region*

ENVIRONMENTAL CRIME AND TAXATION OF NATURAL RESOURCES IN UKRAINE

Економічна реформа в Україні, головна мета якої полягає у побудові соціально-орієнтованої економіки ринкового типу, передбачає багатогранний комплекс взаємообумовлених заходів, головними з яких є: використання різних форм власності, розвиток товарно-грошових відносин, формування ринкового середовища, активне застосування фінансово-кредитних важелів як засобів підвищення ефективності економіки. Поряд з тим, економічне оновлення об'єктивно потребує зміцнення державного бюджету як основного важеля ефективного розвитку господарства країни, що прагне до соціально-орієнтованої економіки [3].

В умовах здійснення економічних реформ зростає необхідність вдосконалення податкової політики, за допомогою якої держава здійснює регулювання ринкової економіки. Податкова система є складовою державного регулювання економіки й соціальних процесів, відображає інтереси